

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครัวเรือนเกษตรกรที่มีการผลิตผักตามมาตรฐานการรับรอง GAP ในภาคเหนือตอนบน ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย และพะเยา พบว่า จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่มีจำนวนเกษตรกร และจำนวนพื้นที่การปลูกผักที่ผ่านมาตรฐานการรับรอง GAP มากที่สุด ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในเขตอำเภอฝาง และไชยปราการ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกพริกชี้หนู และหอมหัวใหญ่ ตามมาตรฐานการรับรอง GAP มากที่สุด จากฐานข้อมูลอ้างอิงจาก สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 1 (สวพ.1 เขตที่ 1) เพื่อเป็นตัวแทนเกษตรกรในการสัมภาษณ์ พ่อค้ารวบรวมในพื้นที่ พ่อค้าคนกลางในและนอกพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ฝางจำกัด โดยจากการสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่า เกษตรกรบางรายไม่มีความเข้าใจด้านการผลิตผักตามมาตรฐานการรับรอง GAP ทั้ง 8 ขั้นตอน ฐานข้อมูลรายชื่อเกษตรกรยังไม่เป็นปัจจุบัน เกษตรกรบางรายไม่ทราบว่าชื่อของตนเองได้รับการจดทะเบียนรับรองตามมาตรฐาน GAP การปฏิบัติทางการเกษตรยังคงปฏิบัติเช่นเดิม ซึ่งบางขั้นตอนไม่ได้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการรับรอง GAP แต่อย่างใด รวมทั้งเกษตรกรบางรายไม่ได้มีการผลิตผักตามมาตรฐานรับรอง GAP อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การได้มาซึ่งตัวแทนของเกษตรกรในการสัมภาษณ์นั้นมีความยากลำบากในการติดตามเพื่อขอสัมภาษณ์

5.2 ผลการวิเคราะห์ระบบการตลาด

การจำหน่ายผลผลิตพริกชี้หนูและหอมหัวใหญ่ตามมาตรฐานการผลิตระบบ GAP ร้อยละ 94.76 มีคนกลางเข้ามารับซื้อผลผลิตเกษตรกรในพื้นที่ โดยคนกลางทำหน้าที่เป็นนายหน้าการรับซื้อผลผลิตพริกชี้หนูให้กับตลาดผู้ค้าส่งในกรุงเทพฯ ในปริมาณ 2,000-5,000 กิโลกรัม/วัน ในระดับราคา 14 บาท/กิโลกรัม และมีโกดังเป็นจุดรับซื้อของตัวเอง ซึ่งหลังจากได้ผลผลิตพริกชี้หนูที่เก็บเกี่ยวเสร็จแล้วทำการบรรจุลงตะกร้าหวายสาน และจัดส่งโดยรถบรรทุกสิบล้อ ซึ่งคิดค่าขนส่งที่ตลาดปลายทางโดยจะถูกหักในผลตอบแทนที่ได้รับจากตลาดปลายทางในกรุงเทพฯ ซึ่งได้แก่ ตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง และปากคลองตลาด โดยการจำหน่ายให้กับตลาดปลายทางกรุงเทพฯ นี้จะผ่านคน

กลางอีกทอดหนึ่ง ซึ่งเป็นนายหน้าที่ติดต่อตลาดปลายทางให้กับผู้ค้าคนกลางในท้องถิ่น เนื่องจากผู้ค้าคนกลางต้องการลดความเสี่ยงในการค้าขายกับตลาดปลายทาง นอกจากนี้ยังมีการจำหน่ายผลผลิตพริกชี้หนูในตลาดรายย่อย เช่น ตลาดเมืองใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ และตลาดต่างๆ ในจังหวัดเชียงราย โดยรายย่อยนี้จะมีผู้ค้าส่งมารับจากจตุรบรรวมผลผลิตในท้องถิ่น ส่วนเหลืออมการตลาดมีค่าเท่ากับ 20 บาท โดยเกิดจากความแตกต่างของราคาขายปลีกพริกชี้หนูกับราคาที่เกษตรกรได้รับในระดับ 34 บาท/กก. และ 14 บาท/กก. ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายทางการตลาดที่เกิดขึ้น ได้แก่ ค่าขนส่ง ค่าบรรจุหีบห่อ ค่าแรงงาน เป็นต้น ส่วนปัญหาและอุปสรรคทางการตลาดเกี่ยวกับการจำหน่ายผลผลิตพริกชี้หนูเกิดจากไม่มีการรวมกลุ่มกันเป็นลักษณะต่างคนต่างรับซื้อตามคำสั่งซื้อของนายหน้า ณ ตลาดกรุงเทพฯ ไม่มีศูนย์กลางการรับซื้อที่แน่นอน ทำให้เกิดการปัญหาการขาดอำนาจในการต่อรองราคาและสูญเสียโอกาสทางการตลาดอันเนื่องมาจากการไม่สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้ซื้อผลผลิตพริกชี้หนูได้โดยตรง รวมทั้งเกิดความเสี่ยงจากการไม่ได้รับผลตอบแทนจากการซื้อขายกับตลาดกรุงเทพฯ

การจัดจำหน่ายหอมหัวใหญ่ตามมาตรฐานการผลิตระบบ GAP มี 3 ช่องทาง คือ ช่องทางที่ 1 จำหน่ายผลผลิตให้แก่สหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ฝาง โดยเป็นหอมหัวใหญ่ที่นำเก็บเข้าห้องเย็นหรือโกดังในสหกรณ์เพื่อนำออกจำหน่ายเป็นรูปผลผลิตแบบแห้ง ซึ่งจะได้รับราคาที่สูงขึ้น ช่องทางที่ 2 จำหน่ายให้กับนายหน้าของผู้ค้าคนกลางในท้องถิ่น จากนั้นคนกลางในท้องถิ่นจำหน่ายต่อไปยังสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ฝาง เพื่อส่งไปยังผู้ค้าส่งตลาดในกรุงเทพฯต่อไป และจำหน่ายต่อไปยังผู้ค้าปลีกตลาดในกรุงเทพฯ และจำหน่ายให้กับผู้บริโภคร หรือผู้ค้าคนกลางในท้องถิ่นทำการจำหน่ายไปยังผู้ค้าส่งตลาดนอกพื้นที่ต่อไป เพื่อจำหน่ายไปยังผู้ค้าปลีกตลาดนอกพื้นที่ และทำการจำหน่ายให้กับผู้บริโภคร และช่องทางที่ 3 ผู้ค้าปลีกในพื้นที่จำหน่ายผลผลิตโดยตรงให้แก่ผู้บริโภคร ลักษณะผลผลิตหอมหัวใหญ่ที่ทำการจำหน่ายจะบรรจุถุงตาข่ายสีแดง ไม่มีตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์เป็นของตนเอง โดยมีต้นทุนถุงละประมาณ 3 บาท จำหน่ายสู่ตลาดผู้ค้าส่งในกรุงเทพฯและตลาดในตัวเมืองเชียงใหม่ และเชียงราย โดยผลผลิตหอมหัวใหญ่เพื่อรอการจำหน่ายนั้นจะถูกเก็บรักษาไว้ในห้องเย็นของสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ฝาง ซึ่งสหกรณ์ทำการคิดค่าเช่ากิโลกรัมละ 20 สตางค์ตลอดฤดูกาล กรณีที่สหกรณ์เป็นคนกลางรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร อย่างไรก็ตามถ้าหากมีพ่อค้าคนกลางรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรและต้องการบริการห้องเย็นจากสหกรณ์ สหกรณ์คิดค่าเช่ากิโลกรัมละ 1 บาท โดยผลผลิตทั้งหมดจะทำการขนส่งโดยใช้รถกระบะสี่ล้อหรือรถบรรทุกหกล้อ โดยคิดค่าขนส่งกิโลกรัมละ 10 สตางค์ สำหรับการขนส่งจากคลังสินค้าไปสู่ตลาดผู้ค้าส่งในกรุงเทพฯ จะขนส่งโดยรถบรรทุกสิบล้อของบริษัท ธนาธร และนิ่มชีเส็ง โดยคิดค่าใช้จ่ายขนส่งเป็นถุงๆ ละ 25 บาท ส่วนเหลืออมการตลาดมีค่าเท่ากับ 14.25 บาท โดยเกิดจากความแตกต่างของ

ราคาขายปลีกหอมหัวใหญ่กับราคาที่เกษตรกรได้รับในระดับ 20 บาท/กก. และ 5.75 บาท/กก. ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายทางการตลาดที่เกิดขึ้น ได้แก่ ค่าขนส่ง ค่าบรรจุหีบห่อ ค่าแรงงาน เป็นต้น ส่วนปัญหาและอุปสรรคทางการตลาดการจำหน่ายผลผลิตหอมหัวใหญ่เกี่ยวข้องกับผลผลิตที่ไม่ได้คุณภาพ และผลผลิตที่รับซื้อไม่เป็นไปตามปริมาณตามที่ตลาดปลายทางต้องการทำให้ราคาผลผลิตเกิดความผันผวน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ระบบตลาดผักที่ผ่านมาตรฐานการรับรองตามระบบปฏิบัติการเกษตรที่ดี (GAP) ตูเกษตรกรอินทรีย์ ในภาคเหนือตอนบน ทำให้ทราบถึงความสำคัญของการผลิตผักตามมาตรฐานการรับรอง GAP เพื่อพัฒนาต่อยอดเป็นระบบการผลิตมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และทำให้ทราบถึงระบบการตลาดการผลิตผักที่ได้รับมาตรฐานการรับรอง GAP เพื่อให้เห็นถึงช่องทางการตลาดของการเคลื่อนย้ายผลผลิตผักจากเกษตรกรไปสู่ตลาดปลายทาง ซึ่งทำให้เห็นถึงการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตผักที่ผ่านมาตรฐาน GAP การพัฒนาการเพื่อให้เกิดการต่อยอดการผลิตเป็นผลผลิตผักอินทรีย์นั้น ควรส่งเสริมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในระบบการตลาดทั้งเกษตรกร คนกลางในตลาด และผู้บริโภค มีความรู้ทางด้านการเกษตรที่เน้นเรื่องระบบความปลอดภัย ตามมาตรฐานการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) เนื่องมาตรฐาน GAP ระบบการผลิตที่มีความปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค เน้นให้เกษตรกรรู้จักการป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน การทำปุ๋ยหมัก การทำสารสกัดชีวภาพไล่แมลง การทำกับดักแมลง การเขตกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญมาก โดยผลผลิตที่ผ่านคนกลางจนถึงมือผู้บริโภคต้องมีความปลอดภัยไม่มีสารเคมีตกค้าง ซึ่งถือว่าระบบมาตรฐานการรับรอง GAP เป็นจุดเริ่มต้นเพื่อพัฒนาต่อยอดเป็นระบบเกษตรอินทรีย์ในลำดับต่อไป ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างความยั่งยืนต่อเกษตรกร คนกลาง และผู้บริโภค เพื่อให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมภายใต้การเปิดเสรีทางการค้า โดยเฉพาะการเปิดเขตเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558

ข้อเสนอแนะ

การผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยถือเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐบาลกำหนดให้มีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์แห่งชาติฉบับที่ 1 ปี 2551-2554 ขึ้นเพื่อเป็นแผนแม่บทในการกำหนดกรอบและการดำเนินงานในการสนับสนุนการทำเกษตรปลอดภัยให้เกิดขึ้นในประเทศ พร้อมกันนั้นได้สร้างมาตรฐานสินค้าและสร้างเครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าแบบต่างๆ เช่น เครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร “Q Mark” และยังมีความต่อเนื่องมาถึงนโยบายและมาตรการด้านการเกษตรของรัฐบาลที่สำคัญในปี 2555 ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายปรับ

โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตรด้านพืชที่ต้องการยกระดับผลผลิตด้านพืชให้มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับในตลาดต่างประเทศ โดยการตรวจสอบและรับรองแหล่งผลิตพืชในระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (Good Agricultural Practice: GAP)

ข้อเสนอแนะการตลาดหอมหัวใหญ่

- (1) รัฐบาลควรเร่งการผลักดันการส่งออก หอมหัวใหญ่ไปต่างประเทศโดยเร็ว
- (2) แจกกรมศุลกากรให้เข้มงวดการนำเข้า หอมหัวใหญ่จากต่างประเทศในช่วงที่ผลผลิตของประเทศไทย ออกสู่ตลาด (มกราคม-เมษายน) เพื่อไม่ให้กระทบราคาผลผลิตหอมหัวใหญ่ ในประเทศ
- (3) ภาครัฐควรมีการสนับสนุนการอุดหนุนการจ่ายเงินชดเชยให้แก่เกษตรกร
- (4) กระทรวงเกษตรฯ โดยกรมวิชาการเกษตร ยังคงทดลองผลิตเมล็ดพันธุ์หอมหัวใหญ่ให้สามารถผลิตเองในประเทศได้ แม้ว่าปัจจัยด้านสภาพภูมิอากาศในประเทศยังไม่มี ความเหมาะสมเพียงพอ โดยเมล็ดพันธุ์หอมหัวใหญ่ที่นำเข้ามาส่วนใหญ่ผลิตที่เกาะฮ็อกไกโด ประเทศญี่ปุ่น และประเทศชิลี
(http://www.oae.go.th/cwt_news.php?nid=11932&filename=news)
- (5) การสนับสนุนให้เกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่หัน ไปปลูกพืชอื่นทดแทน เพื่อป้องกัน ภัยหาราคาผลผลิตตกต่ำ
- (6) การรณรงค์การบริโภคหอมหัวใหญ่ไทย เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรระบายผลผลิตออกสู่ ตลาดนอกพื้นที่ ไปจังหวัดอื่นๆ โดยผ่านสหกรณ์ การนำผลผลิตเก็บในห้องเย็น บางส่วน รวมทั้งการเข้มงวดในการนำเข้าหอมหัวใหญ่จากต่างประเทศเพื่อไม่ให้ กระทบกับราคาภายในประเทศ
(http://www.acfs.go.th/news_detail.php?ntype=09&id=4533)

ข้อเสนอแนะการตลาดพริกชี้หู

(1) ข้อมูลพื้นที่ปลูกพริกต้องมีความทันสมัย และสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนการผลิตได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นข้อมูลที่จะเป็นการเตือนในการวางแผนการผลิตพริกเบื้องต้น ได้แก่ ข้อมูลยอดการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์จากร้านค้าเมล็ดพันธุ์และอุปกรณ์การเกษตร ยอด การให้ดินเชื้อทั้งเมล็ดพันธุ์ ขาปราบศัตรูพืช ปุ๋ยเคมีต่างๆ ของพ่อค้าขายส่งรายใหญ่ในพื้นที่และ นอกพื้นที่ เป็นต้น

(2) มีความตระหนักถึงนโยบายของรัฐครัวไทยสู่ครัวโลก ที่ต้องมีการผลิตสินค้าเกษตรที่ได้มาตรฐานปลอดภัย โดยการปฏิบัติงานต้องมีความเชื่อมโยงประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในลักษณะแบบบูรณาการ รวมทั้งการสร้าง ความเข้มแข็งของเกษตรกร แนวทางที่น่าจะ ได้ผลต้องทำผ่านกลุ่มเกษตรกร โดยให้องค์กรในท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณ โดยเฉพาะ งบประมาณในลักษณะการเป็นทุนหมุนเวียน การฝึกอบรมต่างๆ

(3) ส่งเสริมความรู้ด้านการเกษตร โดยเฉพาะความรู้ทางด้านการเกษตรที่เน้นเรื่องระบบ ความปลอดภัย ตามมาตรฐานการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งเกษตรกร คน กลาง และผู้บริโภค มีความรู้ความเข้าใจให้มากขึ้น

(4) สนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกรโดยอาศัยหลักการสหกรณ์ มีการเลือกประธาน รองประธาน คณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อสร้างความเข้มแข็งและอำนาจการต่อรองราคา

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษารั้วต่อไปควรขยายการศึกษารอบคลุมให้เห็นถึงระบบการตลาด ช่องทาง การตลาด ต้นทุนการตลาด และส่วนเหลือการตลาด ของผลผลิตผักที่ผ่านมาตรฐานการรับรอง GAP ที่จำแนกตามส่วนที่ใช้บริโภคทั้งผักรับประทานใบ ลำต้น ราก ดอก ผล และเมล็ด เพื่อต้องการ วิเคราะห์ถึงเส้นทางการเคลื่อนย้ายผลผลิตจากผู้ผลิต ไปสู่ผู้บริโภค อีกทั้งยังเป็นการศึกษาถึงหน้าที่ การตลาดที่สะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนการตลาดที่ส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายผลผลิตผักที่จำแนกอย่าง เป็นหมวดหมู่ และยังช่วยในการวางแผนการตัดสินใจให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนการผลิตให้ เป็นไปตามมาตรฐานการรับรอง GAP ที่จะสามารถใช้ในการพัฒนาไปสู่การผลิตเกษตรอินทรีย์ได้ ในอนาคตให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การวางแผนการผลิตของเกษตรกรให้มีความสอดคล้องกับความต้องการตลาดนั้นมีส่วนช่วยลดความเสี่ยง กับความผันผวนของการเคลื่อนไหวราคาสินค้าเกษตรได้อีกทางหนึ่งด้วย เนื่องจากระบบการผลิต ตามมาตรฐาน GAP เป็นข้อกำหนดขั้นต่ำที่สนับสนุนให้เกษตรกรดำเนินการจัดการกระบวนการ ผลิตที่มุ่งสู่การเพิ่มความเชื่อมั่นลูกค้าในเรื่องความปลอดภัย การปลอดจากศัตรูพืช และคุณภาพ ตามที่ลูกค้าต้องการ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหา และข้อบกพร่องด้านการปนเปื้อนสารเคมีตกค้างใน ผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นต้นตอของปัญหาการผลิต และสนับสนุนการดำเนินการตามระบบการ ตรวจสอบย้อนกลับ (traceability system) อีกทั้งมาตรฐานระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติตาม มาตรฐาน GAP ยังให้ความสำคัญ และสนับสนุนการดำเนินการป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบบูรณาการ (Integrated Pest Management: IPM) และการจัดการผลิตพืชแบบบูรณาการ เพื่อความปลอดภัยและ คุณภาพของผลผลิต